

XAVIER RUBERT DE VENTÓS

Filosofia sense atributs

Heus ací un fragment del pròleg a la versió alemanya de *Per què filosofia?* i *Ètica sin atributos*, que es va publicar amb el títol conjunt de *Philosophie ohne Eigenschaften* (Einfach Verlag, 2000, trad. Alexander Fidora). El públic destinatari era alemany, però potser no serà sobrer de fer-ne cinc cèntims als de casa, ni que sigui per explicar una mica allò de “com ens veuen” els altres.

Aquest no és un llibre interessant —deia el meu pròleg—, i sé que me n’he d’excusar, d’això. En efecte, segons una tàctica divisió de papers que regeix el nostre món, a un espanyol, li correspon de ser interessant, com a un alemany de ser profund, a un americà pragmàtic i a un rus de tenir ànima. D’aquí ve, com deia Savater, que parlar d’un filòsof espanyol hagi esdevingut una cosa semblant a parlar d’un torero alemany.

En general, d’un hispà, se’n demana més aviat que sigui interessant que no intel·ligent: se li suposa honor i valor, individualisme i passió, però no capacitat analítica, rigor o precisió. És més fàcil admirar-lo que no escoltar-lo. Se n’espera que sigui afectiu, més que no efectiu. No li és fàcil deixar de ser objecte d’interès per passar a ser escoltat com a subjecte d’un enunciat rellevant. De fet, ja al pròleg de la versió anglesa d’aquest llibre meu (*Self-Defeated Man*, Harper & Row, N. Y., 1971), Harvey Cox hi veia “l’element contestatari d’una cultura catòlico-humanista de la Península Ibèrica, on mai no es van acabar d’esvair l’excentricitat i versatilitat cultural, el misticisme i l’esperit festiu (...) embolcallat en les vibracions que zumzegegen sobre el paisatge català com les campanes de Montserrat...”. I així continua, vinga exotisme...

Aquest estereotip que va de nord a sud és complementat, a son torn, per un altre que va de sud a nord, i que es reflecteix en moltes de les nostres filosofies acadèmiques: les que busquen la inspiració en la cosa més “analítica” de la filosofia anglo-saxona o en la versió més “expres-

sionista”, gòtica, energumènica, melodramàtica (o heideggeriana) del pensament alemany... I és així com cada banda s’empassa la caricatura de l’altra, mostrant d’aquesta manera una profunda “afinitat electiva” entre allò més barroc del formalisme espanyol i allò més idealista del pensament alemany.

Com ja indica el títol alemany (“Filosofia sense atributs”) la meua obra és més a prop d’un altre filó de la tradició germànica: un filó més clàssic i civilitzat que va, entre més, de Kant a Schiller i a Mann, que amb Musil s’amalgama al pur sentit de la decadència austro-hongaresa,

“Perquè la nostra incidència és més gran, la nostra manera de conèixer ha d’esdevenir més làbil i vulnerable.”

i que d’aquí ha arribat a Itàlia, de la mà de Magris i Vattimo, de Walsler o Svevo. És aquesta veta, em penso jo, la que més s’adiu al tarannà del meu país (Catalunya), l’experiència històrica del qual ha afavorit, per exemple: 1. El respecte i l’admiració pels matisos que distingeixen qualsevol realitat del pur concepte d’aquesta, 2. La lleialtat a allò que les coses poden tenir d’híbrid o circumstancial, i 3. La consciència de la precarietat del que hem aconseguit —sigui la democràcia, sigui la pau— i que mai no podrem “donar per descomptat”.

Ara, qui pot mantenir avui aquesta capacitat de sorpresa, de meravella i desconcert? Assetjats per signes i missatges tècnics, polítics, o publicitaris, ensinistrats per la “ideologia moderna” a exercir tota mena d’interpretacions, her-

menèutiques i desmitificacions, cada cop ens resulta més difícil d’acostar-nos a una experiència directa i relaxada del nostre entorn. A una experiència candorosa que només comença allà on acaba la nostra capacitat de fer-nos les coses a la nostra mesura i de colonitzar-les amb el nostre saber: de promulgar-ne el sentit i d’institucionalitzar-ne el valor.

Tot això pot semblar fàcil, però no ho és gens ni mica. Cal, per començar, no pretendre munyir el sentit de les coses tot respectant, per dir-ho així, la distància que les coses mateixes reclamen. Bacon deia que el científic ha de manejar les coses que analitza de la mateixa manera que el Gran Inquisidor tractava els heretges: desgavellant-los i torturant-los al poltre fins que no “cantaven”, fins que la Naturalesa no es rendeixi i ens lliuri els secrets. El problema és que avui els nostres instruments d’intervenció i manipulació són molt més poderosos que no en temps de Bacon —i més encara que no en els de Heisenberg, Planck o Einstein—. Amb la simulació cibernètica, la representació de les coses n’esdevé un simulacre. Amb la biotecnologia, la reparació dels nostres òrgans o teixits es transforma en una recreació de la vida mateixa... I és precisament per aquest motiu, perquè la nostra incidència és més gran, que la nostra manera de conèixer ha d’esdevenir tant més làbil i vulnerable: capaç de detectar les coses més enllà (o més ençà) de la intrusió que hi fem. Aquí ens caldria oblidar Bacon per aprendre alguna cosa de Miló, el gran campió hel·lènic de la lluita que, mentre doblegava i immobilitzava l’adversari amb una mà, era capaç de tenir amb l’altra un tomàquet madur, sense fer-hi pressió ni matxucar-lo. O per escoltar Confucí que, aquell mateix segle (IV aC), aconsellava d’estudiar “com si perseguissis algú que no pots avançar, però que tens por de perdre”.

Vet aquí com el camí més curt entre Alemanya i Catalunya passa potser per Itàlia, per Grècia, per la Xina fins i tot.